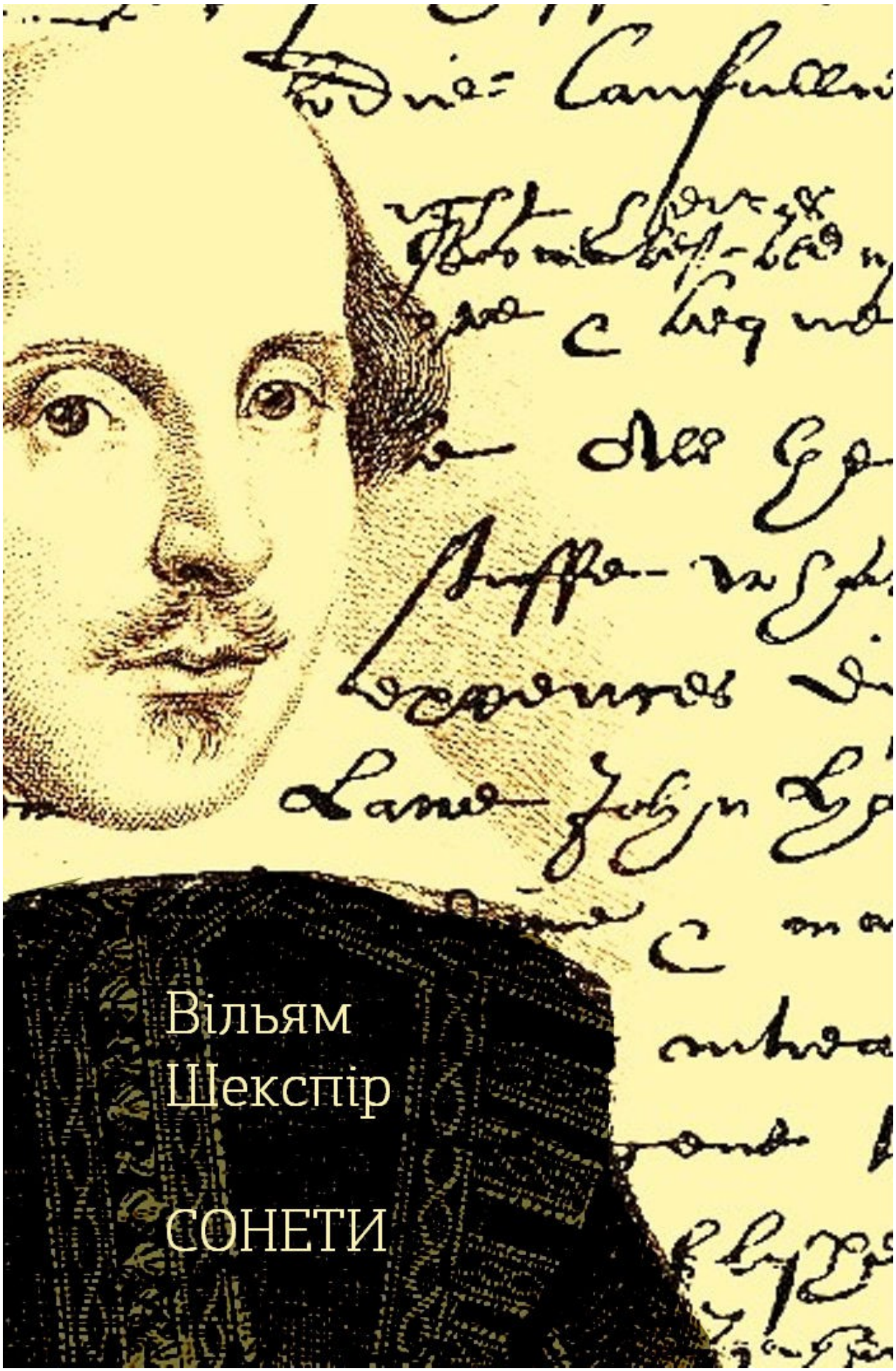

Вільям Шекспір

СОНЕТИ

Вільям Шекспір

СОНЕТИ

Переклав Віктор Марач

1

Від ніжних роз ми приросту чекаєм,
Щоб їх краса, не в'янучи, цвіла,
Старі всихають – знов нові плекаєм,
Щоб в молодих вже ніжність їх жила.

А ти, закоханий у свою вроду,
Марнуєш все найкраще у тобі.
Перетворивши річку повноводу
В рівчак вузенький – ворог сам собі.

Ти – нетривала часу лиш оздоба,
Лишень провісник весняних надій,
Приречена вже в зародку ця спроба –
Розтрат зазнав і в скнарості своїй.

Світ пожалій – не прирікай на тлін
Надбання всі майбутніх поколінь.

2

Як сорок зим твої посріблять скроні
Й глибокі зморшки ляжуть на чоло,
Й ти в тім дранті сидітимеш на троні,
Що королівським одягом було; –

Коли спитають: де краса поділась,
Відрада вся твоїх колишніх днів?–
Що скажеш? Що в очах твоїх втопилась?
Але цим збудиш сором лиш і гнів.

Достойніш буде відповідь звучати,
Як скажеш: «Гляньте, ось – моє дитя!» –
Це переважить всі твої розтрати,
В нім – виправдання й сенс твого життя.

Й твоя з роками охолола кров
Гарячою у ньому стане знов.

3

Глянь в дзеркало й скажи собі у ньому:
Чи не пора і нам продовжить рід?
Майбутня матір й світ осудять в цьому
Тебе, як не залишиш в дітях слід.

Зерном твоїм яка б не захотіла
Засіять свого лона цілину?
І хто б згодивсь, щоб все взяла могила,
Не залишивши згадку хоч одну.

Для матері ти – дзеркало: в нім квітні
Стрічає знов – в тобі вони збулись;
Так в вікна твоїх зморщок непривітні
Квітуча юність зазирне колись.

Як житимеш, замкнувшись у собі,
То вмреш і сам, і пам’ять по тобі.

4

О, марнотрате любий, нащо ти
Краси своєї тратиш скарб безцінний?
Не в дар дає природа з доброти,
А позичає, й то лиш тим, хто бідний.

О, скнаро милий, ну навіщо те
Привласнюєш, що мав би передати?
Чому твоє багатство не росте,
Як мало б буть, коли про нього дбати?

Торгуючи з собою лиш самим,
Чи ж варт якісь очікувать прибутки?
То ж в час прощальний відзвітуєш чим,
Коли спитають про твої здобутки?

Краса – якщо не втілена в життя –
З тобою вмре і кане в забуття.

5

Той самий час, що тішить нам серця
Взірцем краси, приємної для зору, –
В тирана перетворює творця,
Над гарним щоб потворне брало гору.

Це він, неспинний, літо віддає
Зимі суворій, цим замкнувши коло;
Сік застигає, листя не стає,
Мов саван, сніг вкриває все навколо.

Якби не квітка ця, яку зима
Замкнула бранцем у скляній в'язниці, –
Подумать міг би, що краси нема,
І літа не було, а тільки сниться.

Нехай під снігом квіти і трава:
Пропав лиш блиск, душа ж краси – жива.

6

Не дай зимі збороти літа шал
В душі своїй, допоки не здолала
Її нудьга; наповнюй свій фіал
Весни красою, поки не зів'яла.

Не обзивають лихварем того,
Хто з зиском повертає нам заставу.
Щасливий, хто повторення свого
Діждавсь; ще ліпше – з десятьма мать справу.

Ти будеш щасливішим в десять раз,
Десятикратно в дітях повторившись,
Не владна й смерть тоді – не вмреш зараз,
Живим в своїх нащадках залишившись.

Не будь же впертим і не бійся змін,
Щоб не лишив у спадок тільки тлін.

7

Поглянь на схід, коли уже світає,
Як ранок осяйний встає і всі
Йому радіють, всяк його вітає,
Всі моляться святій його красі.

Як сонце в полудень дійде зеніту –
Сяга так юність зрілої пори –
Ще теж всі шлють йому слова привіту
За золотисте сяєво згори.

Коли ж, як вечір вже, воно сідає,
Втомившись, наче старець, від життя –
Вже поглядом ніхто не проводжає
Його, і слів не чутно співчуття.

Якщо без сина полудень минеш,
То в світі цім, як мить, лишень майнеш.

8

Чом музики ти прагнеш лиш сумної,
Хоч радість бачить радісне у всім,
Чом лиш печаль бринить тобі струною,
І навіть втіху ти знаходиш в цім?

Чи не тому, що ці чарівні звуки
В акорді дружнім докором звучать
Твоїй самотності, й сердечні муки
Як лікувати, вони ніжно вчать.

Завваж: акорд не встиг ще відзвучати,
Як інші уже линуть вслід за ним,
Неначе батько, син, щаслива мати
Співають пісню голосом одним.

Вливсь в дружний хор спів кожної струни:
Один ні в чім не матимеш ціни.

9

Чи не із страху за вдовині сльози
На холосте життя прирік себе,
Та якби вмер раптово, – що не в змозі
Ми передбачить – світ увесь тебе

Оплакав би – твоя вдова бездітна, –
Що по собі нащадка не лишив.
Вдова ж реальна не така невтішна:
В очах дітей для неї муж ожив.

Не пропада, лиш іншим дістається
Багатство, що спускає марнотрат, –
А молодість одквітне й не вернеться,
Нічим не надолужиш її втрат.

Не зможе той і інших полюбить,
Хто так своє покликання ганьбить.

10

Скажи по правді, чи когось ти любиш,
Хоч є немало люблячих тебе,
Та так бездумно молодість ти губиш,
Що ясно всім: не любиш ти й себе.

Ненавидиш себе й свої розтрати,
Та цим свою лиш множиш самоту.
Ти прагнеш той притулок зруйнувати,
Що лагодити мав би за мету.

Одумайся – й образи я забуду,
Не докори – лелій в душі любов,
Будь, яким є, відкинь з очей полуду
І стань до себе милосердним знов.

Ще в комусь повтори себе, молю:
Подвой красу, яку я так люблю.

11

Йдучи на спад, в потомстві ти зростаєш,
В своїх нащадках, що життя їм дав,
В красі їх юній знову розквітаєш,
Колишній дар твоїм здобутком став.

І мудрість, і краса, і поступ в цьому,
Без них – безумство, старість, смерть і тлін;
Не міг би світ здолать відчай і втому
Й за шість десятиліть вже б згинув він.

Хай ті, кого природа обділила,
Безликі й злі, безслідно пропадуть,
Ті ж, кому щедро все вона вділила,
Сторицею колись їй віддадуть.

Ти, мов печать, зразком їй мав служити,
Щоб і по смерті у відбитках жити.

12

Коли дивлюсь, як час годинник лічить,
Як світлий день в ніч чорну порина,
Й фіалка в’яне, що весні так личить,
Як скроні посріблила сивина;

Коли я бачу знов гаї безлисті,
Де в спеку тінь знаходили стада,
Й кива з возів у павутин намисті
Снопів остистих сива борода; –

Тоді я згадую про твою вроду,
Що і її загибель скоро жде.
А втім, краса дасть радо на це згоду,
Як бачить, що нова на зміну йде.

Час нищить помахом коси одним:
Залиш нащадків, щоб змагаться з ним.

13

О, будь собою! Ним ти можеш буть
Не довше, ніж живеш на цьому світі.
До смерті ж готуватись не забудь:
В кімсь повторись – нехай це будуть діти.

Тоді твоя не кінчиться краса,
По смерті не лишивши навіть згадку –
Вона в майбутнє перейде уся,
Твій образ повторивши у нащадку.

Хіба ж не милий нам батьківський дім,
Його ми від негод оберігаєм,
Від буревіїв і суворих зим,
В нім смерті подиху не відчуваєм.

Не будь лиш марнотратом, любий мій:
Ти батька мав – то й син хай має твій.

14

Хоч астрономію я поважаю,
Та зорі не повідають мені,
Чи недороду бути, чи врожаю,
Чумі, потопу, голоду, війні;

Погоду я й на день не передбачу,
Що буде завтра: вітер, дощ, роса;
Й сказать не зможу: успіх чи невдачу
Правителям віщують небеса.

В твоїх очах лиш вловлюю зізнання,
Й підтверджують зірки пророцтва їх,
Що вічне правди і краси єднання,
Як у нащадках втілишся своїх.

А якщо ні, то щезне за тобою
Краса – і правду забере з собою.

15

Коли я бачу, як краса згоря,
Як мить лиш відділя ріст від згасання,
Й що світ – лиш сцена, лиш вистава й гра,
Щоб в ній збувались зорей віщування;

Коли дивлюсь, як нас ті ж небеса
Ростять і нищать, мов стебло рослини:
Леліють юних, як згаса краса –
Байдужі, й забувають в домовині; –

Я ладен юнь твою боготворить,
Схвильований несталістю такою,
Де час і тлін взялись перетворить
Твій юний день в ніч вічного покою.

Й мов пагону, тобі – вже так люблю –
Змарноване все знов я прищеплю.

16

Але чому із часом у двобої
До перемоги ти не прагнеш більш,
Й для захисту вже не шукаєш зброї
Надійнішої за мій скромний вірш?

Тепер, як ти досяг свого зеніту,
Сади ж дівочі заглушив бур'ян,
Вони твого живого прагнуть цвіту,
А не під пензлем зрощених рум'ян.

Саме життя акценти всі розставить.
Ні грифель часу, ні перо моє
Не збереже й належно не представить
В очах потомків надбання твоє.

Лиш втілившись у дітях за життя,
Продовжиш цим земне своє буття.

17

Ну хто колись повірить у мій вірш,
Хай ти у нім коштовніший перлини;
Та – свідок бог – могили він не згірш:
Все взявши, не покаже й половини.

Якби вмістити навіть зміг в сонет
Красу очей твоїх в рядку одному,
Потомок скаже: «Бреше цей поет,
Божественне даруючи земному», –

Й на кпини візьме зжовклий папірець,
Немов дідка, що здатен прибрехати;
Мовляв, поет собі брав за взірець
З античних од спотворені цитати.

Живи ж тоді твій син – і в спорі тім
Явивсь би двічі ти: в віршах і в нім.

18

Чи ж порівнять тебе із літнім днем?
Миліший ти й чарівніший за нього.
Буває, в травні холодом війне,
Та й літо наше – кілька тижнів всього:

То спекою сяйне з усіх сторін,
То лиш прогляне з хмар небесне око,
Природа в круговерті примх і змін
То нас леліє, то гнітить глибоко.

Але твоя не кінчиться краса,
І літо твоє вічне не зів'яне,
Безсила смерть тут і її коса,
Бо охоронцем твоїм вірш мій стане.

Ти будеш в ньому жити до тих пір,
Допоки дишуть груди й бачить зір.

19

О, ненаситний часе, лева кігті
Затуплюй, все живе винищуй, рви
Із пащі тигра ікла, якщо б міг ти,
То й фенікса спали в його крові;

У круговерті вічній пори року
Тасуй, як хочеш, в радості й журбі;
Пошли нам кару, навіть хай жорстоку –
Забороняю лиш одне тобі:

О, не карбуй чоло його в знемозі,
В глибоких зморшках усміх не гаси –
У юності й краси апофеозі
Хай він залишиться взірцем краси.

Та якщо навіть вчиниш ти найгірш –
Він вічно юним увійде в мій вірш.

20

Ти у природи взяв обличчя жінки,
Панянко-пане пристрастей моїх,
Жіночу серця ніжність, та не вчинки
Примхливі – корінь вад її усіх.

Такий же погляд, тільки без лукавства,
Що в позолоті бачить все навкруг,
Весь – гра відтінків, але без недбальства,
Чаруєш друзів, зваблюєш подруг.

Тебе природа жінкою б створила,
Та, спалахнувши пристрастю сама,
Вона мене з тобою розлучила,
Те давши, в чім потреб мені нема.

Для втіх жіноцтва створений – будь ним:
Мені любов віддай, все інше – їм.

21

Ні, тих поетів не візьму подобу,
В чиїх віршах фальшивий блиск краси,
Які і в небі бачать лиш оздобу,
Й лиш ангельські скрізь чують голоси;

Що з місяцем і сонцем все рівняють,
З землею і з перлинами морів,
З квітневим цвітом першим, всім, що знають
У цім найкращому з усіх світів.

Дозволь мені, правдивому в любові,
Й у вірші обійтися без прикрас –
Він весь земний, не в осяйному слові,
Як той, що з неба споглядає нас.

Та й що любові похвали мої –
Я ж продавати не берусь її.

22

Не вірю дзеркалу, що постарів,
До того часу, поки юний ти;
Та ляже зморшка і тобі між брів,
Як визнаю: й мені більш не цвісти.

Бо вся краса квітучих днів твоїх –
Мого лиш серця сяючий убір,
Що в твоїх грудях, як твоє – в моїх;
Й не старший я за тебе вже з тих пір.

То ж, любий мій, і ти про себе дбай,
Як я про тебе, в кім моє життя;
Про серце в грудях теж не забувай,
Як ніжна мати про своє дитя; –

Бо б’ються спільно юне і старе –
Й твоє загине, як моє замре.

23

Як той актор невпевнений на сцені,
Що з остраху з своєї ролі збивсь,
Чи той безумець, що в злобі шаленій
Безвольним і засліпленим зробивсь –

Так я, сором'язливий, забуваю,
Що про любов сказати було б слід;
Від ніжності більш мовчазним буваю,
Не в змозі подолать любові гніт.

То ж хай хоч книга до тебе говорить,
Німий посланець, мовою віршів;
Що рветься з серця, хай вона повторить,
Сказавши більш, аніж лавина слів.

Що пише – вмій читать – любов німа:
Очима чути вчить вона сама.

24

Мій маляр-зір наніс лице твоє
На найніжніше серця тло мого;
Й за раму стало тіло вже моє,
За перспективу ж – майстра ремесло.

А ти, щоб свій побачить силует,
Крізь маляра вдивляйся в його твір;
В моїх грудей майстерні твій портрет,
Та вікна в ній вже склитиме твій зір.

На послуги очей взаємні глянь:
Мої твій образ творять, а твої
Є вікнами грудей моїх, крізь грань
Їх сонце осяйне скарби мої.

Та їх майстерність з присмаком вини:
Прикрашують, що бачили вони.

25

Хай хваляться, до кого схильні зорі,
Хто славою, хто титулом своїм,
А я, у них не будучи в фаворі,
Отримав дар, який не рівня їм.

Вельможа знатний в славі і гордині –
Та він під сонцем лиш нагідок цвіт,
Й зотліє його слава в домовині,
Як і вони – не лишиться і слід.

І полководець, чий тріумф відбувся,
Як виграв сотні битв; одну ж програв –
Одразу звань і титулів позбувся,
Й забули всі заслуги, що він мав.

Я ж тішусь, що любимий і люблю:
Любов не відберуть, сам не згублю.

26

Володарю мій любий! Бути бранцем
Твоїх заслуг – життя в цім бачу зміст,
Тобі рядок цей шлю своїм посланцем
Засвідчить шану, а не власний хист; –

Таку глибоку, що слова убогі
Навряд чи й виразять її, як слід,
Та все ж надіюсь, що знайдуть дороги
До твого серця, влються в думки хід; –

До тих пір, поки – з долею у змові –
Зоря сяйне і в сутінки мої,
Й нове вбрання дасть і моїй любові,
Щоб ти належно оцінив її.

Про неї лиш тоді скажу тобі,
А поки-що таїтиму в собі.

27

За день втомившись, хочу я заснуть,
Знайти у ліжку бажаний спочинок,
Та знов думки, варт очі лиш зімкнуть,
У мандри звуть, снуються без зупинок.

Вони прямують в далеч від мене
До тебе, мов до місць святих прочани;
Хоч втомлений, та око й не змигне,
Вдивляючись в пітьму, куди помчали;

Й знаходить в ній душі моєї зір
Твою незриму тінь мені сліпому,
Що морок розганя, мов сяйво зір,
Й по-іншому явля красу знайому.

Й так вічно: день дзвінкий чи ніч німа –
З-за тебе мені спокою нема.

28

Як повернуть мені блаженний спокій,
Якщо й спочинок – втома лиш одна?
Й тривоги дня чи ж ніч розвіє, поки
Гнітить щоночі день і ніч – щодня?

Хоч вороги, та, взявшися за руки,
Заповзялись на мене день і ніч:
Один – важкою працею; розпуки
Відчаєм – інша, сон прогнавши пріч.

Я дню лестив: нехай негода злиться –
Розсіє млу твій сонцесяйний зір;
Я обіцяв, що й ніч смагляволиця
Тобою осяйнеться замість зір.

Та день щодня поглиблює мій жаль,
А ніч щоночі збільшує печаль.

29

Зневажений і богом, і людьми,
Один свою оплакую неволю,
Й тривожу небо відчаю слізьми,
Себе жалію, проклинаю долю;

Бажаю бути схожим на того,
Хто сповнений надій, хто друзів має,
І прагну взяти все з надбань його,
Чому в собі радів би, та немає, –

Хоч в цих думках моя розпука вся,
Та все ж душа, коли тебе згадаю,
Мов жайворонок, рветься в небеса
Й співає гімни біля брами раю.

Я навіть спомин про твою любов
На королівську не зміняв би кров.

30

Коли на суд блаженно-тихих дум
Я викликаю спомин про минуле
Й, згадавши втрати, відчуваю сум,
Як свіжим болем з пам'яті війнуло; –

Тоді ридаю я невтішно знов
За друзями, яких взяла могила;
І втрачену оплакую любов,
І долі дорікаю, що немила;

Й зітхаю щемом давніх тих зітхань,
Й страждаю тим стражданням ще сильніше;
І нарікаю ехом нарікань,
Й за все плачу, мов не платив раніше.

Та лиш тебе згадаю, друже мій,
Як забуваю втрати й смуток свій.

31

У грудях в тебе пристрасть тих сердець,
Що я вважав спочилими в могилі,
Й любові найніжнішої взірець
Найкращих друзів, їх обличчя милі.

О, та любов! З-за неї скільки їх
З очей моїх пролито сліз пекучих?
Ті ж чую голоси в словах твоїх;
Їх мов і не було – втрат неминучих.

В тобі останній захисток знайшло
Все, що любив, за чим тужив по тому,
І зараз все те, що колись було
У багатьох – тепер в тобі одному.

Їх всіх явля в тобі любов моя –
І вам усім належу вже і я.

32

О, якщо ти той день переживеш,
Як скнара-смерть прийде по моє тіло,
То, може, скромні ці рядки знайдеш,
Рукою друга черкнуті невміло.

Сучасне порівнявши із старим,
Й віддавши виграш нинішнім поетам,
Залиш їх з-за любові, не з-за рим,
Вже перевершених натхнення злетом.

О, пошануй хоч подумки мене:
«Якби з епохою зростала й муза друга –
Його віршів проміння осяйне
Живила б серця ніжного напруга.

Й хоч він помер і зріс поетів хист,
Та в них ціню я форму, в ньому ж – зміст».

33

Я бачив часто, як звитяжний ранок
Гірські вершини поглядом пестив,
З долин зелених проганяв останок
Пітьми, й потоку води золотив;

Й одразу ж, низьким хмарам волю давши
Тинятись скрізь, де і стежок нема,
Від світу ясного лице сховавши,
До заходу схилявся крадькома.

Так сонечко й моє колись сяйнуло
В ранкову пору ласкою й теплом;
Та лиш на мить, і в хмари знов пірнуло,
Моє добро враз обернувши злом.

Як хмариться й небесне – чи ж мене
Промінням завжди грітиме земне?

34

Чому ти день погожий обіцяла,
Що без плаща пустився я у путь?
Щоб перестріла мене хмар навала –
Ти ж в затишку могла дощ перебуть?

Мені не досить, що твій промінь знову
Зігрів чоло, посічене дощем.
Де взяти мазь мені й таку відмову,
Щоб зцілювати й рани, й серця щем?

Розкаяння твоє мого вже лиха
Не зменшує і втрати не верта,
Бо кривдника печаль – слабка то втіха
Тому, хто кривд важких несе хреста.

Та сліз цих перли! Вже і за одну
Простити ладен всю твою вину.

35

Є в роз колючки, грязь – в струмку фонтана,
Вчинивши зле – не побивайся так;
Без плям і сонця, й місяця не стане;
В найкращій бруньці селиться черв'як.

Всі грішні, навіть я, що в порівняннях
Безчестя виправдовую твоє,
Себе знеславлюю у намаганнях
Простить тобі гріх більший, ніж він є.

Провини всі твої в собі вміщаю,
З винувача захисником стаю;
На зло собі я все тобі прощаю,
Мирю ненависть і любов свою.

І хоч я вже довіку спільник твій –
В мене ти крадеш, злодію ти мій.

36

Так, визнаю: я порізно з тобою,
Любов же неподільна і одна;
Хай всі гріхи залишаться зі мною,
А честь твоя нехай ганьби не зна.

Бо в цій любові наша доля спільна,
Недоля ж різна в кожного в житті;
І хоч вона любов змінить не вільна,
Та краде в неї миті золоті.

Я змушений тебе не впізнавати,
Щоб навіть тінь не кинуть на тебе, –
Не можеш ти й мене пошанувати
Інакше, ніж знеславивши себе.

Побережись; така любов моя:
Раз ти в мені – моя вже й честь твоя.

37

Як батько в старості знаходить втіху,
Відчувши в дітях жвавість молоду –
Так я, вступивши в осінь, радість тиху
В твоїх добрі і правді віднайду.

Краса, багатство, знатність, розум, сила –
Всім враз чи порізно з чеснот твоїх,
Чим доля тебе щедро наділила –
Прищеплюю й свою любов до них.

Вже не слабкий, не бідний, як здавалось,
З тих пір, як став для мене ти взірцем;
З твоїх щедрот щось і мені дісталось:
Твоєї слави гріюсь промінцем.

Як все найкраще бачу у тобі,
То в десять раз щасливіший тоді.

38

Що може моя муза ще бажати,
Якщо свій подих в мій вливаєш вірш,
Й блаженство це не в силах передати
Мої слова, ну а папір – тим більш?

І вже завдячуй лиш собі самому,
Якщо й в мені щось вартісне знайшли:
Не висловить кому – хіба німому –
Красі твоїй і доблестям хвали?

Десятою стань музою поету,
Кориснішою решти в десять раз,
Його віршам надай такого лету,
Щоб все написане затьмили враз; –

Хоч слава б неоднакова була:
Мені – лиш вдячність, а тобі – хвала.

39

Оспівувати як мені тебе,
Якщо твоє все я в собі зберіг?
Й що толку, як хвалитиму себе –
Та й ще кого в тобі хвалити б міг?

То ж лиш з-за цього слід роздільно жить,
Щоб дві любові не злились в одну,
Щоб кожній з них в тобі я міг служить,
Засвідчивши своєї глибину.

І хоч розлука мучитиме нас,
Та все ж дозвілля дасть тобі й мені
На спомини любовні втіху й час,
Оманами заповнюючи дні.

Ти вчиш, як порівну все поділити,
Й хоч там любов десь – тут її хвалити.

40

Візьми мої любові всі, що знаєш;
Та щось чи зміниш цим ти у собі?
Бо та любов, що справжньою вважаєш,
Вона й раніш належала тобі.

Що видати любов мою бажаєш
Вже за свою – не ставлю у вину,
Лиш дорікну за те, що зневажаєш
Її за терпкий присмак полину.

Я все прощаю, злодію мій милий,
Хоч бідняка ти нагло обікрав –
Образ любовних глибше ранять стріли,
Ніж якби кривди явної зазнав.

Лукавство хтиве, добрим злом своїм
Убий – та ворогом не будь моїм.

41

Хоч прикро, та дрібні образи всі,
Як вільний ти і серцем не зі мною,
Все ж личать твоїй юності й красі,
Бо скрізь спокуси ходять за тобою.

Стрункий – то ж всі запрошують в танок,
Вродливий – терпиш напади серцеві,
Та й як спокус і домагань жінок
Уникнути, як сам – нащадок Єви?

Якби ж то ще й приборкати зумів
Ти буйство юності, краси і лесті,
Щоб шал його нестримний не довів
Тебе вже до подвійного безчестя:

Її – бо вродою причарував,
Свого – бо болю цим мені завдав.

42

Ще не печаль вся, що тобі належить
Вона – я ж палко так любив її;
Що ти належиш їй – це більш бентежить:
Втрачаю враз любові дві свої.

Вам любі кривдники, все вибачаю:
Ким я для неї був – ти зараз став,
В тобі ж вона любов ту зустрічає,
Що ти в дарунок від мене дістав.

Як друга втратив – милій він дістався,
А втратив ту – знайшов товариш мій,
Всі в виграші, я ж в програші остався
Подвійному, і хрест нестиму свій.

Одне втіша: як в нас вже все одне –
Вона в тобі кохає все ж мене.

43

Найкраще бачу, як заплющу очі,
А вдень приречений на сліпоту,
Ти в снах мені являєшся щоночі
Й для зору осяваєш темноту.

Якщо лиш тінь твоя така яскрава
Моїм очам крізь тіней млу нічних, –
Яскравішою сонця була б з’ява
Твоя у блиску тіней дня ясних.

Проснувшись, як хотіли б мої очі,
Щоб ти явивсь в живім відлунні дня, –
Так образ твій у мертвій тиші ночі
Мій зір сліпий заполонив до дна.

Без тебе видавсь ніччю день мені;
Ніч – днем ясним, як ти явивсь вві сні.

44

Якби враз думкою зробилось тіло,
Вже відстані не розлучили б нас,
За мить одну до тебе б долетіло,
Ні простір не завадив би, ні час.

Хай навіть би знаходивсь якнайдалі
Від тих країв, де зараз квітнеш ти –
Ніщо для думки суша й море, далі
Вмить подолавши, досягла б мети.

Шкода, що я, мов думка, не полину
В світи далекі, щоб тебе знайти;
Й оплакую, скорившись, воду й глину,
З якої створені і я, і ти.

Й що взяти з них, повільних, наче віз –
Хіба що сліз, важких, пекучих сліз.

45

Повітря і вогонь – це дві стихії,
Що поруч тебе, доки ти в мені;
Бажання подих, полум'я надії
Мені в розлуці втіхою одні.

Й коли стрімкі ці дві до тебе линуть,
Любові мої ніжні посланці,
Одразу ж інші дві, повільні, зринуть
Й обсядуть душу, наче ті старці –

Аж поки знов я втіхи не діждуся,
Як ті гінці повернуться назад
Із звісткою, якою звеселюся,
Довідавшись, що в тебе все гаразд.

Тоді щасливий, та лише на мить,
Бо знов до тебе моя думка мчить.

46

Мій зір із серцем в грізному двобої,
Не можуть вони скарб свій поділить,
Мій зір бажає володіть тобою,
А серце хоче в грудях затаїть.

Клянеться серце, що лиш в нім незримо
Присутня ти у днях його й ночах,
А зір спростовує це невмолимо
Й засвідчує: живеш ти лиш в очах.

На поклик їх зійшлись думки, щоб спору
Покласти край в їх марній боротьбі,
Й рішили, що належатиме зору,
Й що серцю із чеснот всіх у тобі.

Отож: очам – вся зовнішня краса,
А серцю – внутрішня любов уся.

47

Мій зір із серцем вже давно у змові,
Й біль іншого, немов свою сприйма,
Як серце задихається з любові,
Чи плачуть очі, як тебе нема.

Після розлуки, виснажене постом,
На своє свято око й серце зве,
Пізніше вже у серця око гостем –
Йому твій образ в мріях оживе.

То ж, зримим образом чи лиш в уяві,
Ти у мені присутня кожну мить.
Вже в думці не дивуюсь твоїй з'яві,
До мене звідусіль вона домчить.

А якщо й думка спить – ти в тьмі ночей
Приходиш в снах до серця і очей.

48

Завбачливо, рушаючи в дорогу,
Й дріб'язок свій весь під замок я брав,
Й розвіював цим острах і тривогу,
Чи хтось його, як в мандрах я, не вкрав.

Ти ж, поряд з ким і скарб мій весь – дрібничка,
Найвища цінність, зараз же – мій біль;
Тебе, без кого й день мені, як нічка,
Всі вкрасти можуть в мене, й звідусіль.

Й куди ж ховати б мав свою богиню,
Щоб від усіх для себе зберегти?
Хіба що – в найніжнішу серця скриню,
Яку покинуть завжди вільна ти.

Але боюсь, що вкрадуть тебе й там,
Бо скарб свій добровільно не віддам.

49

На чорний день – якщо колись він буде –
Коли засудиш вади всі мої,
Коли любов твоя мою забуде,
Прибутки й трати зваживши свої; –

На чорний день – коли ти пройдеш мимо,
Відвівши погляд сонцесяйний вбік,
Коли любов десь дінеться незримо,
В байдужий спокій втілившись навік; –

На чорний день той лиш одне врятує
Мене – зізнання у своїй вині;
Хай піднята рука відсалютує,
Що на твоїй законність стороні.

Мене залишить безліч є підстав,
То ж на любов твою не маю прав.

50

Яка важка ця подорож була,
Бо те, що ціллю я вважав своєю,
Явило, яка відстань пролягла
Між мною і коханою моєю.

Ледь плентався мій кінь, і хоч німу
Печаль мою не міг він зрозуміти,
Але інстинкт підказував йому,
Що вершнику нема куди спішити.

Він і острог не слухається вже,
Коли вдається до спонук розпука,
Зітха лиш тяжко й час від часу рже,
Ніж сталь йому, мені гостріш ця мука, –

Немов зітхання здатне розуміть:
Все більш нас розділяє кожна мить.

51

Готовий був я виправдать коня,
Що так повільно ніс мене від тебе.
Й куди спішить я мав би того дня?
Та зараз, як вертатись мені треба,

Й на мить одну затримки б я не зніс,
Бо і галоп мені уже повільний;
Я б підганяв, якби і вихор ніс
Мене до тебе, а не кінь свавільний.

Мої бажання кінь не дожене,
Бо це любов зробила їх такими,
Що обганяють кожну мить мене;
Мій кінь – лінива шкапа поряд з ними:

Як ледь бреде від тебе – я мовчу,
І проклинаю, як до тебе мчу.

52

Я – мов багач той, що, як зажадає,
Відкрить скарбницю може в кожну мить,
Але не часто скарб свій оглядає,
Щоб насолоди цим не притупить.

Тому-то й рідко так свята врочисті
Між присвятками, щоб згадать не раз;
І навіть у розкішному намисті
Не часто справжній трапиться алмаз.

Хай час тебе ховає, наче скриня
Наряди зберігає у собі –
Знов явишся мені, немов святиня,
Й нове щось я відкрию у тобі.

В твоїх чеснот промінні і я гріюсь:
Як вдвох – радію, як один – надіюсь.

53

З якої ти був виліплений глини,
Що у мільйонах тіней твоя тінь?
В той час, як інші мають лиш по тіні –
Даруєш власну кожному з створінь.

Уявимо Адоніса – у ньому
Ти втілений, він – копія твоя;
В Єлені, що взірець краси у всьому,
В зразках античних – магія твоя.

Згадаймо весну юну й щедру осінь:
Одна – лише краси твоєї тінь,
А інша – лиш дари твої приносить;
Обох зігріла їх твоя теплінь.

У всьому ти – довершеність сама,
І тільки в серці вірності нема.

54

О, в скільки раз красиве ще гарніше,
Як правда йому дасть вбрання нове,
Й прекрасна роза нам іще миліша
За аромат п’янкий, що в ній живе.

Червиві квіти той же колір мають,
Що й рози ніжні, і колючки ті ж,
Й однаково пелюстки розкривають
Назустріч сонцю, під дощу капіж.

Та їх краса фальшива, не радіють
Цвітінню їх і не відчують втрат,
Коли зів'януть. Справжні ж – обнадіють,
У спомини свій вливши аромат.

Так і з тобою, радосте моя:
Ввійде у вірш любов і юнь твоя.

55

Розкішний мармур, королівські вежі
Переживе цей мускулистий вірш,
І сяятимеш ти в його одежі
Запліснявілих каменів не згірш.

Хай смерч воєнний статуї повалить
І поруйнує вежі буревій –
Та час не знищить і вогонь не спалить
Відлитий в слово світлий образ твій.

Крізь смерть і розбрат, через дні і ночі
Проліг твій шлях. Бентежачи серця
Нащадків, сонцем ти сяйнеш їм в очі,
Аж поки світ цей не дійде кінця.

Й до Суду дня, що оживить твій прах,
Ти будеш в слові жити, в їх очах.

56

Спалахує по-новому любов.
Чи ж лезо це від голоду тупіше?
Сьогодні – ситий, але завтра знов
Сильніше дошкуляє, ще гостріше.

Так і любов: сьогодні напоїв
Її голодні очі до нестями;
А завтра глянеш – наче і не пив,
Жадаєш знову спраглими устами.

Мов океан, нехай розлуки час
Між нашими проляже берегами,
Щоб день новий, що знов з'єднає нас,
Світивсь весь сонцесяйними огнями.

Нехай зимою видасться розлука –
Блаженства літнього це запорука.

57

Слуга твій, я б і думать не посмів
Робити щось, крім того, що бажаєш;
Час гаяти, хай навіть би й хотів,
Для інших справ, крім тих, що вимагаєш.

Й ні в чім уже не виявлю нудьгу,
Як на твої всі примхи час марную;
Ні смуток свій, як ти свого слугу
За двері виставиш, – я не ревную;

Й не смію навіть подумки спитать,
Де ти, що робиш, в радості чи гніві –
Слуга покірний, можу лиш гадать,
Які ж вони, з ким зараз ти, щасливі.

Роби, що хоч – я винний сам у всьому,
Тобі ж не дорікаю вже ні в чому.

58

Хай бог боронить, щоб, слугою бувши
Твоїм, тебе перевіряти став,
Чи стежити, що наймит лиш, забувши,
За ходом і дозвілля, й твоїх справ.

О, дай мені – напохваті у тебе –
Всі забаганки витерпіть твої
Й, найменші вдовольняючи потреби,
Не сміть і згадувати про свої.

Де хочеш будь – на це ти маєш право;
Вирішуй сам, миліший хто з усіх;
Твої чесноти сяють так яскраво,
Що сам собі ти відпускаєш гріх.

Я буду ждати: й це – пекельна річ;
Все ж не виню, що день твій – моя ніч.

59

Якщо все не нове з того, що є,
Й було колись, лиш розум розпізнати
Не зміг – старе новим вже видає:
Дитям колишнім знов вагітна мати; –

Ну що ж, назад я подумки пробіг
Кругів з п’ятсот, що сонце подолало,
Й постав твій образ з найдревніших книг
З тих пір, як слово вперше зримим стало.

Не впевнений, чи світ античний знав
Те, що в тобі злилось так досконало:
Нас перевершив, чи від нас відстав;
А може, лиш повторення тривало; –

Та певний я: не кращі все ж за ці
Ті речі, що хвалили мудреці.

60

Як хвилі в берег кам’янистий б’ють,
У вічність й наші так спішать хвилини,
Звільнивши місце іншим, стрімко йдуть
Одна вслід одній, й кожна далі лине.

Родившись щойно, місяць молодий
Росте до зрілості і знов згорає,
Вінця позбувшись, серп його блідий;
Щось давши, час його і забирає.

Кладе він зморшки на чоло краси,
Ним вбита юності квітуча врода;
Не уника безжальної коси
Все краще, що являє нам природа.

Та часу непідвладні ці рядки:
Уникнеш в них і ти його руки.

61

Чи не з твоєї волі образ твій
В мої повіки б’ється серед ночі,
Бентежить знов, сон відганяє мій,
І тінь твоя мої туманить очі?

Шлеш чи не власну душу мені ти
Підглянуть в мої вчинки і сумління,
Щоб в них неправду й лінощі знайти
Й підтвердить цим ревниві підозріння?

О ні! Якою б не була твоя
Любов, з моєю все ж їй не зрівнятись,
Бо сторожем нічним давно моя
Зробилась, щоб про тебе піклуватись.

Я виглядатиму тебе й таку:
Мені – далеку, а комусь – близьку.

62

Гріх себелюбства у моєму зорі,
Він вже проник у плоть саму і кров;
Настільки ним душа і серце хворі –
Якби й хотів, його вже б не зборов.

Мені здавалось – не знайти гарніших,
Вірніших і правдивіших нема;
Вважав, що перевершив я всіх інших,
Що не суперник мій – і ти сама.

Коли ж себе я в дзеркалі побачу
Всього у зморшках, що прорізав час,
То себелюбство все одразу ж втрачу,
Й збагну, який насправді, без прикрас.

Себе я, мила, підміняв тобою;
Вечірню ж фарбу – ранку голубою.

63

На чорний день, коли любов мою,
Як і мене, безжальний час зруйнує,
Коли роки остудять кров твою
І зморшок сіть красу лиця змарнує;

Як в ніч старечу юний ранок твій
Вступатиме, як твоя врода згасне,
Або згасатиме, і вітровій
Розвіє твоїх весен світло ясне; –

На час такий вже зброя в мене є,
Що не затупиться і не зігнеться:
Хай врода хоч, як не життя твоє,
Із пам’яті людської не зітреться.

Твоя краса у чорних цих рядках,
Постійно юна, житиме в віках.

64

Коли я бачу, як рукою часу
Безжально стерті надбання віків,
Високі вежі й мідь – гробниць окрасу –
У лоні вод поховано й пісків;

Як бачу, коли хвилі без устану
Б'ють в берег, щоб відняти хоч би п'ядь,
А острів вироста з дна океану,
Щоб втрату й виграш в сумі урівнять;

Коли я бачу безперервну зміну
Держав – то розквіт, то занепад їх –
Я розумію: не спасти від тліну
Тебе й любов – відраду днів моїх.

Від смерті вже пощади не доб'юсь
Й оплачу все, що втратити боюсь.

65

Якщо вже мідь, граніт, земля і море
Під часу натиском не устоять,
То як вціліє в цім із смертю спорі
Твоя краса – пелюсток ніжних п'ять.

Як зберегти медовий подих літа,
В облозі днів настирних щоб не згас,
Якщо розвіє в прах і міць граніту,
І сталь зруйнує невмолимий час?

О, відчай думки! Де від часу в часі
Найкращій квітці схованку знайти?
Де та рука, що не заклякне в страсі,
Й красу від смерті зможе вберегти?

Ніде! – Єдине, що втіша мене:
Колись любов з чорнил цих ще сяйне.

66

Втомившись жить, всесильну смерть зову.
Не бачити б, як доблесть жебракує,
Неправда душить істину живу
І над любов'ю зрада торжествує;

Дівочу цноту, віддану на глум,
Приниження й поневіряння честі,
Не поступ, а метання, спіх і тлум,
І похвалу, настояну на лесті;

Беззубу силу, мову муз німу,
І дурість, до хули й повчань охочу,
І мудрість, що не зна себе саму,
І зло, яке добром назватись хоче.

Втомившись цим, вже не бажаю жить, –
Та як тебе самотнім залишить?

67

Скажи, чому живеш ти так гріховно,
Й зло виправдовуєш буттям своїм?
В твоїй красі зневаги й лесті повно,
Освячені й гріхи ім'ям твоїм.

Малярству на підробку хто дав право?–
Краде лиш тінь з рум'яних щік твоїх.
Чому ж краса шукає так лукаво
Фальшивих роз, хоч вдосталь є живих?

Тобі сприя природа марнотратна,
Твоєю кров'ю з сорому пала,
Бо вже створити щось нове нездатна,
То ж, зморена, з твого п'є джерела –

І береже, ще маючи сама,
Те благо, що було, та вже нема.

68

Твоє обличчя – зліпок з давніх днів,
Коли краса цвіла і відмирала,
Мов квіти зараз – і в наряд із слів
Фальшивих ще себе не наряджала;

Бо гріх був мати з тліну й забуття
Користь, й покійниць пасму золотому
На іншій голові давать життя;
Красою мертвою годить живому.

Блажен той час і ти – його межа:
Й прикрас не треба – все в тобі чудове,
В твоєму літі зелень – не чужа,
Старе не крадеш – все вдягаєш нове.

Взірцем тебе природа береже:
Де врода ще, а де – підробка вже.

69

До того, що знаходить в тобі зір,
Нічого ні додати, ні відняти;
Не тільки друг хвалитиме, повір,
А й ворог вад не зможе відшукати.

За зовнішність – й повага зовні лиш:
Всяк хвалить те, що бачить з свого боку;
Та інша річ – ілюзії облиш –
Як судять те, що недоступне оку.

Шукають і в душі твоїй принад,
І в цьому їм мірилом твої справи –
Руйнують ніжний аромат троянд
Так запахом своїм бур'ян і трави.

Чому ж твій вид із запахом невлад?
Річ в тім, що доступ мають всі в твій сад.

70

Нехай ганьблять – в тобі відсутнє зло,
Красу ж чекає наговір щомиті.
Не затіняє ж сяйва дня крило
Ворони, що зрина в небес блакиті.

Прекрасна ти, й ще збільшують ціну
Твоїм чеснотам заздрість і обмови;
Шука черв'як лиш квітку чарівну,
Ти ж вся – неначе зіткана з любові.

Ти всіх спокус уникла юних днів,
Їх поборола або ж обминула,
Та від лихих не захистилась слів,
Бо заздрісникам уст ще не замкнула.

Якби і цих обмов зняла вінець –
Царицею була б усіх сердець.

71

Як я умру, за мною потужи
Не довш, ніж змовкне поминальний дзвін,
Звістивши, що в світи подавсь чужі,
Змінивши цей на черв'яків і тлін.

Читаючи рядки ці, ти мене
Не згадуй, бо я так тебе люблю,
Що хай і в думці смуток не майне;
Забудь мене, мене забудь – молю.

ні, не хочу, щоб тобі цей вірш
Нагадував мене й бентежив знов,
То ж хай помре й тебе не мучить більш
Зі мною разом і твоя любов.

Не боязнь смерті – інший в серці жаль:
Що натовп осміє твою печаль.

72

О, щоб тебе не зміг заставить світ
Пояснювать, за що мене любила,
Забудь мене, як вмру на схилі літ,
Бо ти чеснот в мені не знайдеш, мила;

Хіба що, лише вдавшись до брехні,
Хай і невинної, бо для мого спасіння,
Заслуг ти стільки віднайдеш в мені,
Що буде проти і моє сумління.

О, щоб в лукавстві не зайшла за край,
Й любові цим своєї не згубила;
Щоб нас не ганили, візьме нехай
Із тілом ще й ім'я моє могила.

Зганьблять мене за страчене життя,
Тебе ж – лиш за любов і співчуття.

73

Ту пору року бачиш ти в мені,
Коли вітри і холоди надворі,
І голий ліс, що в пишнім був вбранні,
Й синиці свист – прощальний голос в хорі.

В мені ти бачиш смуток того дня,
Як захід, просіявши, завмирає,
І в сутінки повільно порина,
І ніч, неначе траур, все вкриває.

В мені ти бачиш зблиск того вогню,
Що в попелі літ юних догоряє,
Й чим жив колись, тепер – вже й не збагну –
Чомусь останні сили забирає.

Ти бачиш все і любиш ще сильніш:
Й ця пізня осінь нам весни миліш.

74

Будь певна: якщо нагло під арешт
Візьмуть мене, не давши на поруки –
Від мене щось в рядках цих, врешті-решт,
Залишиться тобі й після розлуки.

В них віднайдеш минулі наші дні,
Де тільки ти, й затьмила всіх собою.
Землі – земне, найкраще ж, що в мені –
Моя душа – залишиться з тобою.

Все інше – осад лиш на дні життя,
Для червів здобич – тлінне моє тіло:
Злодійський ніж – і кане в небуття –
Твоєї пам’яті не заслужило.

Все ж найдорожче, що ношу в собі –
Воно твоє й залишиться тобі.

75

Тамуєш ти мій спраглий дух і зір,
Як висохлу ріллю дощами хмара,
І я вступаю знов з тобою в спір,
Який веде з своїм багатством скнара.

То гордий він, то сумніви гризуть,
Злякавшись, що позбудеться запасу; –
Так я: то наодинці хочу буть,
То всім являть життя свого окрасу.

То ситий я тобою, то в журбі
Без тебе майже з голоду вмираю;
Щось маю сам, а щось беру в тобі,
То – наче лід, то в полум'ї згораю.

То ситий, то голодний – й так щодня:
Чи повний вщерть, чи випитий до дна.

76

Чому мій вірш не радує мене
Відтінків грою? Все у ньому рівне.
Чому не зблисне в нім, не промайне
Зворот химерний, порівняння дивне?

Чому повторюю весь час одне,
Якщо й нове, то у старій одежі,
Де кожне слово видає мене
Й весь досвід мій в свої вміщає межі?

Кохана, знай: все, що пишу – тобі;
Лиш ти й любов – віршів моїх основа,
Все, що здобув я в радості й журбі –
Нове вбрання лиш для старого слова.

Моя любов – мов сонце у блакиті:
Вона й нова, й стара вона щомиті.

77

Покаже дзеркало твоєї вроди збиток,
Годинник – як марнуєш ти свій час,
Листки ж, що прийняли душі відбиток,
В цій книзі збережуть тебе для нас.

Правдиво зморшки дзеркало покаже,
Цим нагадавши про майбутній тлін,
Як час від нас втіка – годинник скаже –
Як крадькома сплива у вічність він.

Віддай, що втримать в пам'яті не можеш,
Цим білим аркушам: жагу й любов;
Від них звільнившись, дітям цим поможеш
Мужніти – їх колись зустрінеш знов.

Думкам, записаним, щоб не забути,
Визнання й славу суджено здобути.

78

Так часто музою тебе вважав,
Мені давала ти таке натхнення,
Що всяк, хто пише, досвід перейняв:
Ввійшло й у вірші їх твоє імення.

Німим устам спів тенора даєш,
Безкрилу посередність вчиш літати,
Змужнілим крилам – пера додаєш,
Найкраще вчиш, як досконалим стати.

Пишаюсь я, що теж доклав зусиль,
І що мій вірш живе лишень тобою –
В чужих рядках ти правиш тільки стиль,
Лиш грацію їм придаєш собою.

Ти вмієш і буденну прозу дня
Перетворить в мистецтва надбання.

79

Коли була прихильна лиш до мене,
В мій тільки вірш вливався чар твій весь,
А зараз в'яне вчора ще зелене
І квола муза заблукала десь.

Я визнаю, кохана: твоя врода
Достойнішого вимага пера,
Але така поета вже природа:
Те віддає, що в тебе забира.

Він славить цноту, та краде це слово
Із твоїх вчинків, а красі хвала
З твого обличчя взята, а не нова,
Поезія його в тобі жила.

То ж дякувать за вірш нема підстав:
Що в тебе взяв, тобі ж те і віддав.

80

О, як мені день видався за рік,
Коли згадав, яким поетом видним
Оспівана твоя краса навік;
З ним поряд вірш мій здався жалюгідним.

Як океану все одно, кого
Гойдають його хвилі неозорі –
Так човник мій за кораблем його
З'явивсь зухвало на твоїм просторі.

Мені в штормах загинуть не даси,
Штиль подаруєш, відведеш негоду;
Його ж напнулись туго паруси,
Він гордовито кілем ріже воду.

Хай і на дно судилося піти –
В любові й смерть не боязно знайти.

81

Чи перш тобі судилося померти,
Чи я піду раніше в небуття,
Та смерті пам'ять про тебе не стерти,
Тоді, як весь я кану в забуття.

Твоє ім'я підхоплять дужі крила,
А мій зотліє безіменним прах;
Чека мене для жебраків могила,
Твоя ж гробниця – у людських серцях.

Твій пам’ятник в рядках моїх нетлінних,
Нащадків очі прочитають їх;
Воскреснеш ти в прийдешніх поколіннях
Й коли вже не залишиться живих.

Ти вічно житимеш в моїх віршах,
Де й дихання живе – на їх устах.

82

Ні музи не цінуєш, ні мене ти,
Тому спокійно і сприймать могла
Слова присвят, які тобі поети
Дарують, щоб прихильною була.

Твоїх думок і вроди досконалість
Мої не в змозі виразить слова;
Ти прагнеш інших, де б тобі дістались
Свіжіші барви й форма більш нова.

Будь так – та після вивертів словесних
І фальші всіх цих риторичних фраз
Ти знов признань моїх, простих і чесних,
Захочеш і згадаєш їх не раз.

Рум’янять тих, в кого щока бліда:
Ти ж гарна й так – жагуча й молода.

83

Тебе не бачив я в рум'ян одежі,
Красі твоїй не личить їхня фальш.
Я певен: перевершуєш ти межі,
Які поета не пускають дальш.

І ось чому нема похвал для тебе
У мене більш; являєш ти сама
Поезію в собі – чи ж є потреба
Й у віршах ще, де вже її нема.

Моє мовчання ти гріхом вважаєш,
Я ж до заслуг відношу німоту;
Принаймні, хоч до інших не рівняєш,
Чий кволий вірш ганьбить любов святу.

Те, що живе лишень в очей красі –
Не виразять твої поети всі.

84

Хто скаже більш? Хто може щось додати
До слів хвали, що ти – це лише ти?
В яких скарбницях потайних шукати,
Щоб хоч тобі подібне щось знайти?

Навряд чи до чеснот твоїх добавить
Моє перо нужденне щось нове;
Але свій скромний вірш в віках прославить
Той, хто тебе тобою назове –

Хай лиш відтворить, що в тобі так ясно
Природа втілила краси взірцем;
Й не згине його слава передчасно,
І світ увесь назве його творцем.

А щоб уникнуть лесті і хвали,
Знай: для краси це гірше від хули.

85

Принишкла моя муза безсловесна,
В той час, як інші пруться напролом,
Щоб втілить в слово юні твої весни
Талантом – хтось, хтось – золотим пером.

Що в слові в них – я в думці лиш лелію;
В кінці їх гімнів прошептать «Амінь»,
Немов дячок гугнявий – все, що вмію:
Не пісні навіть – тільки еха тінь.

Я лиш повторюю: «О так, звичайно», –
Й додать до цього ще б щось чи й зумів,
Я подумки освідчився б негайно
В коханні, а сказать – забракне слів:

Шануй поетів інших за їх спів,
Мене ж – за думку, хай вона й без слів.

86

Чи не віршів його тугі вітрила,
Що славу і хвалу тобі несуть,
Мої думки скували? Як могила
Нутро їм стало, де вони ростуть.

І чи не дух його, що в духів вчився
Майстерності, мене так сколихнув?
О ні – ні він, ні той, хто з ним зріднився,
Двійник його, на вірш не посягнув.

Ні він, ні дух – нічний його облесник –
Що так лукаво догоджав йому,
Затьмарить не змогли б надій воскреслих,
І я змовкаю зовсім не тому; –

Та якщо сонцем входиш в його вірш,
То мій блідніє і згаса все більш.

87

Прощай! Твій скарб не для мого достатку,
Йому ціну ти знаєш і сама.
Ти вільна, починай усе спочатку,
Затримувать тебе підстав нема.

Чи ж не отримав я тебе задаром?
Щоб володіть, які заслуги мав?
Я знав: вернуть прийдеться незабаром;
Варт захотіти: я вже б не тримав.

Тому дарунку й ти ціни не знала,
Чи ж я його належно міг цінить?
Тепер, прозрівши, ти назад забрала
Той скарб, який вже нічим замінить.

Я королем був, доки сон тривав,
А як проснувся – знов слугою став.

88

Коли захочеш день мені згасити
І піддаси презирству і ганьбі –
На твоїм боці, за тебе просити
Я буду, й помагатиму тобі.

Гріхи всі власні знаючи найкраще,
На суд людський я виставлю себе;
Скажу, яке життя моє пропаще,
Аби лиш зняти докори з тебе.

І я від цього теж здобутки маю,
Бо щасливіша ти, як мені гірш,
А успіх твій, як власний, вже сприймаю;
Ти – в виграші, а я – удвічі більш.

Я твій настільки й так тебе люблю,
Що ради цього сам себе згублю.

89

Скажи, що заслужив твою огуду
Якоюсь вадою – я не втаю її;
Назви калікою – і я кульгати буду,
Прийму на віру доводи твої.

Щоб пояснити й виправдать розлуку,
Ти не зневажиш так мене, як сам
Тобі в догоду, а собі на муку;
Що знав тебе – і виду не подам.

Не стрінусь більш тобі, із уст святому,
Кохана, імені вже не злетіть;
Лиш тільки б хтось в тобі мою знайому
Не запідозрив – ладен все стерпіть.

За тебе сам з собою в боротьбі:
Тобі чужий – не милий і собі.

90

Якщо колись розлюбиш – хай це буде
Тепер, коли нічому вже не рад,
Хай світ мене осудить і забуде,
Але не будь останньою із втрат.

О, не додай до відчаю ще й зраду,
Коли і так обсяде серце жаль;
Нехай світанок принесе відраду,
А не поглиблює дощем печаль.

Залиш мене, та не в останні миті,
Коли зігнусь я і від менших бід;
Тепер залиш, щоб міг я зрозуміти:
Вже більших втрат мені чекать не слід.

Щоб навіть горе з розпачем тяжким
Вже після цього не здалось таким.

91

Хто хвалиться походженням, хто вмінням,
Хто силою, хто з погреба вином,
Хто одягом, хто дорогим камінням,
Хто соколом, хортами, скакуном.

З них кожен має й інші вподобання,
Але знаходить радість в чімсь однім.
Мені ж одне дісталося надбання,
Та інші всі вмістилися у нім.

Твоя любов за родовід знатніша,
За скарб дорожча, краща за вбрання,
За полювання з соколом миліша,
Вельможніша за титули й звання.

Ти можеш все забрать, чим володію. –
О, як тоді одразу ж я збіднію!

92

Найгірше вчиниш, кинувши мене,
Бо все моє життя в руках у тебе,
Й одразу згасне, як любов мине:
Не любиш ти – то й жити вже не треба.

Чи ж варт мені боятись більших бід?
Й найменша ставить нездоланну межу.
На долю нарікати все ж не слід:
Від примх твоїх принаймні не залежу.

Вже б і до ревнощів не довела,
Бо твоя зрада рівносильна смерті.
О, яке щастя, доле, ти дала:
Коханим буть – блаженство, щастя – вмерти.

Та є і в цьому присмак гіркоти:
Чи ж певен я, що не лукавиш ти?

93

Що ж, буду жить, важаючи: ти вірна
Мені, любимим віриш так устам,
Що вже не люблять, з виду хай покірна;
Очима – тут, а серцем – вже десь там.

У багатьох – і сумнів, і відвага –
Все на обличчі – хмурість брів, їх згин.
Хоч погляд твій не затіня зневага –
Чи ж певен, що нема і в серці змін?

Напевне, вища сила так звеліла,
Щоб усміх ніжний осявав уста;
Яка б неприязнь в серці не кипіла,
В очах твоїх лиш ласка й чистота.

Та Єви яблуко – спокуса вроді й цноті,
Якщо за ними не стоять чесноти.

94

Хто здатен скоїть, та не чинить зла,
Недобрий намір стримавши завчасно;
Хто інших рушить, сам же, мов скала,
Став непорушно, гордо, безпристрасно –

Той доблесть успадковує з небес,
А від землі – усі її багатства;
В нім благородства й честі дух воскрес,
А інші всі – його слухняна паства.

Так літом квітка нам красу явля,
Хоч лиш для себе і цвіте, і в'яне;
Та досить лиш, щоб завелась в ній тля,
Як і бур'ян за неї кращим стане.

Й красу злі вчинки зводять нанівець:
Отруйних роз миліший нам мокрець.

95

Як вмієш прикрашать ганьбу свою,
Яка руйнує, мов черв'як у розі,
І добре ймення, і красу твою –
Твої гріхи в якій розкішній тозі!

Ті, хто розносять плітки і хулу,
І все ганьблять, що тільки заманеться –
Щораз хулу міняють на хвалу,
Лиш імені твого язик торкнеться.

В яких покоях захисток дала
Гріхам своїм, й сама стоїш на чатах!
Ти вродою маскуєш плями зла –
Їх око не впізнає в пишних шатах.

Але цим шкодиш, перш за все, собі ж:
Від зловживання щербиться і ніж.

96

За твій недолік юність хтось вважає,
Свавілля хтось, а ще хтось – благом їх.
На цю відмінність мало хто зважає,
В чесноти ти вдягаєш навіть гріх.

Як скло просте у персні королеви
Вважають всі за справжній діамант –
Так вчинок злий в оздобі кришталевій
За благо видать вміє твій талант.

Скількох ягнят життя позбавить міг би
Вовк, що ягням прикинувсь між овець;
Пусти в хід чари – о, який проліг би
Слід із тобою зваблених сердець!

Ах, зупинись! Я так тебе люблю,
Що навіть гріх твій в себе переллю.

97

О, як зимою видалась мені
Твоя відсутність, любко незабутня!
Який мороз! Які похмурі дні!
Яка самотність й порожнеча грудня!

А час минав – і літо вже сплива;
Вслід осінь йде з багатими дарами,
Мов, щойно мужа втративши, вдова,
Так щедро завагітнена плодами.

Мені здавалось: пишні хай дари,
Але сирітської їм не уникнуть долі;
Нема ні літа, ні його жари
Без тебе, не щебечуть птахи в полі.

А там, де й чуть несмілий, тихий свист –
В передчутті зими вже в'яне лист.

98

З тобою я розстався навесні,
Як квітень роздавав всім одяг звабний;
Усе цвіло, звучали скрізь пісні,
З небес всміхався і Сатурн незграбний.

Та не могли ані пташиний спів,
Ні перших квітів запахи і колір
Розвіять сум моїх зимових снів;
Не рвав я квітів, не гуляв у полі.

Не тішила мене весни краса,
Ні пурпур роз, ні білизна лілеї:
Лиш краплю їм вділили небеса
Твоєї вроди, ніжності твоєї.

Мені й весна без тебе – мов зима;
Лиш тінь твоя, коли тебе нема.

99

Фіалці ранній докір кинув я:
«Свій запах крадеш де, злодійко мила?
Не з уст коханої? І чи ж своя
Краса пелюсток, чи тобі вділила
Із щік своїх теж подруга моя?»

В лілеї – рук коханих білизна,
Твоє ж волосся – в бруньках майорану,
І в розах теж: та біла, мов стіна –
З твого відчаю, з сорому ж – багряна,

А третя, інша, все, що й ті, взяла,
В додачу ж – з подиху ще й аромату;
Та все ж злодійкам не уникнуть зла:
Хробак їх сточить, беручи з них плату.

О, скільки квітів зір милують мій,
Та в кожній – запах або колір твій.

100

Де, музо, ти? Як довго забувала
Сказать про те, що славою було б
Тобі в віках. Натомість, з вуст лунала
Твоїх лиш лесть, і то найнижчих проб.

Вернись, заблудла музо, надолужуй
Все, що змарноване раніш було;
Спокутуй в пісні вірш свій недолугий,
Перо гартуй, щоб вже не підвело.

Встань, сонна музо, глянь в лице коханій,
І якщо знайдеш зморшку хоч одну –
Це час зневажив риси бездоганні –
Й за це зухвальство ти помстись йому!

Затримай час і в слово втіль красу,
Відвівши смерті щерблену косу.

101

Лінива музо, марні всі старання
Красу – спасти, а істину – згубить;
Зійшлися в дружбі перша і остання:
Себе прославить – друга полюбить.

Чи, може, музо, в відповідь почую:
«Чи ж варт красу чим-небудь ще здобить?
Як істину на колір просвічу я?
Як досконале кращим ще зробить?»

Похвал не прагнув друг, але німою
Не будь і у мовчанні не вини;
Хай навіть над могильною пітьмою –
Йому хвалою вічність осяйни!

Тебе навчу я, музо, як змогти
Його таким, як нині, зберегти.

102

Люблю сильніше, хоч не тішусь тим;
Любові більше там, де менше лесті,
А хто торгує почуттям святим –
Кричить про це на кожнім перехресті.

Слав пісню й я колись тобі навстріч,
Своїй любові вірив лиш і квітню –
Так шаленіє соловей всю ніч
Весною, й замовкає в пору літню.

Чи ж літня ніч не чарівна ж така –
Хай ті ридання й гімни віддзвеніли:
Спів, що лунає з кожного сучка,
І ставши звичним, слуху вже не милий.

І я змовкаю часом, як і він:
Щоб не набридла пісня – прагну змін.

103

Шкода, що моя муза так збідніла.
З чеснот твоїх що в слові залишив?
Бо й гола проза дати б більш зуміла,
Ніж вся пишнота й лесть моїх віршів.

Не докоряй, що не пишу вже більше;
Глянь в дзеркало, у сяєво лиця,
Перед яким блідніють усі вірші –
Їм не під силу досконалість ця.

Хіба ж не гріх – покращити старатись,
Та цим псувать лиш те, що й так – взірець:
Не може із природою зрівнятись
Ні слово, ні палітра, ні різець.

Хоч як хотів я втілить все у вірш –
Та дзеркало твоє вмістило більш.

104

Для мене не старієш ти. Сьогодні
Така ж, як вперше стрів. Не йде на спад
Краса твоя. Вже три зими холодні
З лісів струсили літній їх наряд.

Три жовті осені зелені весни
Змінили тричі – ти їх привела.
В жарких трьох червнях стліли й знов воскресли
П'янких три квітні. Ти ж – як і була.

Як стрілка завмира на циферблаті,
Зійшовши з мітки, мов спиняє хід –
Так і краса твоя не має втрати;
В ній оку не помітний часу слід.

Й тобі не старіти, а лиш цвісти,
Бо старість вмерла, як з'явилась ти.

105

Не називай поганською любов
І не приймай за ідола кохану,
Хоч шлю пісні й молитви знов і знов
Лиш їй, про неї – й слать не перестану.

Любов моя з новим не слабне днем,
Горить високо й рівно. Мої вірші
Незгасним тим же сповнені вогнем;
Не надихають їх сюжети інші.

Краса, добро і цнота – доказ мій,
Краса, добро і цнота – лиш три слова;
Шукав замін їм в пам'яті своїй,
Та марно. В них чеснот твоїх основа.

Краса, добро і цнота – ще колись
Розрізнені – тепер в тобі злились.

106

Коли з пергаменту крізь тлін і прах
Сяйне теплом очей, давно вже згаслих,
Й майне краса в римованих рядках
Панн чарівних і лицарів прекрасних –

Й твої між них я риси впізнаю:
Губ, щік, очей, брів, рук, плечей, волосся –
Ніхто б не втілив так красу твою,
Як це античне багатоголосся.

Вони передбачали твій прихід,
А всі їх вірші – то лише пророцтво
Твоєї з'яви; твій шукали слід,
Хоч їм впізнать тебе й було непросто.

Сучасники ж твоїх щасливих днів,
Ми в захваті – та не знаходим слів.

107

Ні страх мій власний, ні душа пророча
Землі в передчутті прийдешніх змін
Любов мою не спинять, не відстрочать,
Якій, здалось, не встати вже з колін.

На зло всім передбаченням брехливим,
Затемнення здолавши й небуття,
Шле місяць нам надію, і оливам
Мир обіцяє й світле майбуття.

Любов моя цвістиме разом з ними,
Я ж буду вічно жити в цих рядках,
А племена залишаться німими –
Розвіється їх безсловесний прах.

І ти переживеш, на заздрість їм,
Гробниці і герби в рядку моїм.

108

Що міг би ще паперу передать,
Щоб образ твій ясніше всім явити?
Що мовити і що нове згадать,
Щоб і тебе, й любов цим вдовольнити?

Нічого. Мов молитву, доказ свій
Щодня повторюю: ти не змінився;
Старе – нове мов, мій ти, а я – твій,
Мов тільки вчора ти мені зустрівся.

Любові сяє вічно так вінець
Над часом, що розпростує доль згорток,
Красу античну взявши за взірець;
Не зна вона ні старості, ні зморщок.

Й там торжество її, де повсякчас
Їй смерть віщують поголос і час.

109

О, не кажи, що безсердечний я,
Нехай розлуки мій вогонь й остудять;
Чи ж кину сам себе, якщо моя
Душа знайшла притулок в твоїх грудях.

Тут храм любові мій: де б не скитавсь,
Мов блудний син, я знов сюди вертався,
І завжди вчасно, й з часом не мінявсь,
Немов в цілющих водах омивався.

Не вір! – хоча уникнути не зміг
Розчарувань й узнав життя марноти –
Що ніжний щем той в серці не зберіг
І що забув про всі твої чесноти.

Без тебе світ цей пусткою назву;
Кохана, лиш для тебе в нім живу.

110

О так, це правда – де я не бував,
Як тільки не прийшлося блазнювати;
Безцінний скарб за безцінь продавав,
Міняв старий борг на новіші втрати;

Й це правда: скільки правди не боров,
Не відрікавсь, але настала днина,
Як серце втомлене розквітло знов,
І зрозумів я: ти – любов єдина.

З тим кінчено, нетлінне я здобув
І від нудьги вже не потрібні ліки;
Про мандри й вічний пошук свій забув;
Божку любовний, я вже твій навіки.

Сягнув небес, незнаних для людей,
Припавши знов до люблячих грудей.

111

О, не мене, а долю звинувачуй,
Богиню злу моїх негарних справ.
Що я здобув за квіт душі? Віддачу
Яку на людних торжищах зібрав?

Анічогісінько! Лишень прокляття
Печать, що на ім'я моє лягла –
Рука явля так маляра заняття;
То ж пожалій, збав цього ремесла.

Мов хворий той, чия вже гасне зірка,
Всі муки стерпить лікарських старань –
Й мені від гіркоти уже не гірко,
Я сам подвою строгість покарань.

О пожалій! Твоє лиш співчуття
Мені верне знов силу і життя.

112

Любов'ю змити лиш один зумів ти
З мого чола тавро образ і зрад;
Тобі я вдячний і за те, що вмів ти
Добуть чесноти навіть з моїх вад.

Ти – всесвіт мій, хулу й хвалу – хотів би –
Щоб з уст твоїх лиш вловлював мій слух;
Якщо б не ти, то хто ще так зумів би
Звеличити й загартувать мій дух?

В таку безодню лесть зміїну кинув,
Що став глухим я до сичань її;
Дух навісний зневаги в мені згинув
Й не оскверняє більш уста мої.

Живу тобою, пагін з твоїх віт,
Й мені без тебе, наче пустка – світ.

113

З розлуки дня в себе заглибивсь оком,
Те ж, що веде, як по життю бреду,
Ледь бачить вже в засліпленні глибокім,
Хоч зримих змін у ньому не знайду; –

Бо серцю передать воно не може
У формах, які здатне те сприйнять,
Ні квітки, ані пташки, й не поможе
В душі видіння власні розпізнать; –

Бо бачить каламутне чи прозоре,
Бридке й красу, тьму ночі й світло дня,
Ворону й голуба, гору чи море –
Лишень до тебе всіх воно рівня. .

Якщо так зміг заполонить мій зір –
Душі і серцю теж уже не вір!

114

Чи розум мій, повінчаний з тобою,
Впиває лесть – всіх королів чуму;
Чи, може, зір ще не програв двобою
Й любов'ю щось лиш зроблено йому,

Щоб перевтілити потвор жахливих
У херувимів, схожих на тебе,
А хижаків – у зайців полохливих,
Твоїм лиш світлом осяйнуть себе.

Все ж перше правда – лесть в твоєму зорі;
По-королівськи розум її п'є,
А око зна його всі примхи хворі
І до смаку йому напій дає; –

Хай і отруєний – це менший гріх,
Бо око пробує раніше всіх.

115

Збрехали ті рядки, де запевняв,
Що я любить не можу вже сильніше;
Як змусити – тоді цього не знав –
Й це полум'я палать ще яскравіше.

Та як безжальний час міняє все,
Найбажаніше зводить до відрази;
Красу марнує, тлін життю несе,
Ламає клятви, відміня укази.

То ж, тиранії часу боячись,
Тоді: «Люблю найбільш» – не міг зізнатись,
До сумнівів постійних вдаючись:
В цю мить – ще вірить, в інші – вже вагатись.

Любов – дитя; а здатному рости
Дай меж своїх в зростанні досягти.

116

Перешкоджати двох сердець єднанню
Не стану я. Не визнає замін
Любов, не підкоряється бажанню.
Їй не страшні ні відстані, ні тлін.

О ні! Вона, мов сонцесяйна мітка,
Яку не згасять бурі і туман,
Немов зоря, мов Аріадни нитка,
Всім, хто в житті бреде серед оман.

Любов не ходить в дурниках у Часу,
Що все стинає, рівня вона з ним:
Хоч щедро тратить дні свого запасу –
Воскреснуть здатна й спомином одним.

Якщо ж це лжа, що в слові залишив, –
То не кохав ще й не писав віршів.

117

Так, звинувачуй, що скупився знов
Свій борг тобі оплачувать щорічно,
Що забував тебе, мою любов,
З ким серцем вже пов’язаний навічно;

Що часто те із іншими ділив,
Що найдорожче й лиш тобі належне,
Й, вітрам довірившись, від тебе плив
Туди, де море пінилось безмежне.

Мою вину і впертість зрозумій,
Від зерен повних відділи полову,
Покірно стріну грізний погляд твій;
Ненавистю не спопеляй лиш знову.

Любові запорука – й ця вина,
Бо свідчить всім, яка міцна вона.

118

Подібно тому, як гіркі приправи
Вживаємо, щоб апетит збудить,
Як п’єм завчасно порошки і трави,
Щоб від недуги тіло захистить;

Як, навіть повний ніжністю твоєю,
Додать до неї прагнув гіркоти;
З переситу бажав труїтись нею,
Щоб в розквіті бажань і сил злягти; –

Лукавство так любов рядить в недугу:
Ще вчора – повен сил, і враз охляв –
Я й сам, відчувши в серці щем і тугу,
Собі на шкоду ліків накупляв.

Вже лиш отрута – потім зрозумів –
Всі ліки, як любов'ю захворів.

119

Який узвар із сліз гірких Сирени
Пив, мов смолу пекельну – як забуть!
Надія й страх сплелись, вселившись в мене:
Все ще втрачав, хоч мав би вже здобуть.

І що за гріх гніздився в моїм серці,
Коли – здалось – блаженства вже сягнув?
Як вистояв у цім з безумством герці,
Де і на мить очей я не зімкнув?

І в злі є сенс, бо гарне ще милішим
Стає, здолавши круговерті зла;
Спалахує вогнем ще яскравішим
Любов колишня, спалена дотла.

І в горі втіху я собі здобув:
З ним я багатший, ніж до нього був.

120

Твоя жорстокість та корисна нині
Мені, бо, сам ту звідавши печаль,
Зігнусь я і від власної провини,
Коли ще нерви маю, а не сталь.

Бо якщо ти жорстокістю моєю
Була так вражена, як я – це жах,
Й мені, тирану, втіхою своєю
Чи ж варт вважать, що був і я в сльозах?

О, як ця ніч скорботна нагадала,
Що мучивсь сам в полоні каяття.
Я шлю тобі, як ти на поміч слала
Колись мені, любов і співчуття.

В провинах наших користь є своя:
Моя спокута – ти, а я – твоя.

121

Вже краще грішним буть, ніж ним здаватись,
Страшніш чийсь наговір, ніж докір свій,
Й краса не тішить, якщо милуватись
Очам не власним, а з-під інших вій.

Хіба ж хоч іскру співчуття розбудить
В чужих очах гаряча кров моя?
Як – грішник сам – гріхи мої осудить,
Якщо вважа злим те, що добрим – я?

Ні, я – це я, й що з їхньою межею
Звірять слід рівень мій – не визнаю;
Міг щирим буть, вони ж – кривить душею;
В їх судженнях себе не впізнаю.

Крім зла загального, твердять вони,
Зло в кожнім з нас, тож винен без вини.

122

Дарунок твій, таблиці, в серці в мене,
Заповнювала пам’ять їх рядки;
Немов у вічність послане знамено,
Пройдуть крізь тлін, переживуть віки.

Принаймні, поки серце й пам’ять будуть
Таїть в собі хоч іскорку життя, –
Цей запис і тебе в нім не забудуть,
Аж поки всі не канем в забуття.

Хай знайдеш в них місця, події, дати,
Та з цих таблиць не видобудеш ти,
Що може серце любляче згадати,
Що здатна пам’ять чуйна зберегти.

Щось нотувать, щоб знов тебе згадати –
На забуття себе лиш прирікати.

123

О, часе, не хвались, що ти мене
Змінив, що в пірамідах – велич дня.
Мені це не нове, як все земне, –
Вдягнув ти лиш старе в нове вбрання.

Життя – як мить, тому красою ми
Звем і старе, щось ледь змінивши в нім,
І впевнені, що творим те самі,
В чім прадіда рука ще зрима всім.

До тебе і до хронік – що мені!
Давно не вірю в те, що є й було;
Ні свідкам, ні істориків брехні,
Бо в поспіху добро змішали й зло.

Залишусь вірним істині й красі
Наперекір тобі й твоїй косі.

124

О, будь моя любов дитям нагоди,
Байстрям би долі мала йти у світ,
З веління часу чи з його незгоди,
Бур’ян між бур’янів, чи з квіту квіт?

О ні! Був злет її не випадковим,
Не терпить розкіш наглу, не схиля
Себе по-рабськи ідолам черговим,
Нашестя мод спостеріга здаля.

Її не залякають вже погрози
Тих, що на мить лишень орендарі.
Вона все стерпить – спеку і морози;
Не тоне в зливі, не горить в жарі.

Що, блазню часу, в нього заслужив?
Та благо й смерть, якщо для зла ти жив.

125

Чи ж варто і мені твій балдахін
Тримати щоб засвідчити цим шану,
Й коронувать на вічність те, що тлін
Розвіє й так, мов куряву піщану.

Чи ж я не бачив тих, хто все втрачав,
Платоспроможність переоцінивши,
На вишуканість дорогих приправ
Просту й дешеву їжу замінивши?

Ні, дай мені у серці твоїм жить,
Прийми ж дари ці, щирі, хоч і бідні;
Давати дар – взаємний заслужить:
Тобі – я, ти – мені, і вже ми рідні.

Геть, злий облеснику! Чим наговір
Твій більший, тим до тебе менш довір.

126

О, хлопчику мій, мов серпом, щоднини
Клепсидрою стинаєш ти години.
Як збиток йде у ріст, ти демонструєш,
І як любов зів'яла знов нуртує.

Природа ж, що руйнує все підряд,
Твій рух вперед вважа за рух назад,
Й для забаганки лиш тебе трима,
Щоб знищить те, чим тішилась сама.

Бійсь, о пестунчику, цієї гри:
Вона щадить тебе лиш до пори,

Коли ж терпіння кінчиться запас,
Й тобі за все платити прийде час.

127

Колись не дуже чорне цінувалось
І не вважалось символом краси;
Тепер воно з прекрасним урівнялось,
Й не врода вже без чорної коси.

Підробка і підміна скрізь огульна,
Мистецтво й нице видасть за взірець;
Зневажена всіма і безпритульна,
Краса вже не підкорює сердець.

І ось тому, як ніч, в подруги брови,
Волосся ж – мов вороняче крило,
Бо колір цей – жалоби і любові
За всім прекрасним, що колись було.

Й така ти гарна в нім, що кажуть всі:
Не личить бути іншою красі.

128

О, музико моя, коли ти граєш
На клавесині, як мій тішать слух
Акордів звуки; клавіш, що торкаєш
Так ніжно, як мене бентежить рух.

Я заздрю їм, бо кожного голубить
Твоя рука, лиш їм – тепло долонь;
Збирать врожай цей мали б мої губи,
Взамін же – тільки ревнощів вогонь.

О, як хотів би з ними помінятись,
Щоб по мені пройшлась ти, не по них;
Яке зухвальство – спомином остатись
Для мертвих клавіш, а не губ живих!

Блаженство це не вибриніть струні:
Залиш їй пальці, губи ж – дай мені!

129

Надмірна пристрасть, сорому утрата –
Ось хтивість в дії. В запалі вона
Сліпа, безжальна, груба, біснувата,
Нестримна, віроломна, навісна.

Втамована – навіює відразу,
У домаганнях – зграї гончих варт,
Мов проковтнув приманку, і одразу –
Весь божевілля, збурення, азарт.

Шал – в володінні, в спомині ж – розпука,
Вся крайнощі: до й після, злет і спад;
За мить блаженства – вічні біль і мука,
Вогонь спочатку, далі ж – дим і чад.

Це звісно всім – не зна лиш той, хто йде:
Що стежка райська в пекло заведе.

130

Ніщо супроти сонця її очі,
З коралом не зрівняєш губ жагу,
Не білосніжна шкіра перс дівочих,
Волосся ж – дріт, що сплівсь в косу тугу;

Я бачив роз пелюстки незрівнянні,
Та на її щоках не знайдеш їх,
Й нема нічого в запаху й диханні
Від аромату квітів лугових;

Приємний в неї голос, але нині
Звучить для мене музика миліш;
Не бачив ще, яка хода в богині,
Кохана ж по землі ступає лиш.

І все ж вона собою тих затьмить,
Що ідеалом нам здались на мить.

131

Свавільна ти, немов красуні ті,
Що сяють нам в жорстокості й гордині,
Бо знаєш: всім пожертвую в житті
Тобі, як найкоштовнішій перлині.

Нехай говорять, що твоє лице
Смагляве, що не варта мук любовних –
Оспорювати не наважусь це,
Хоч доказів є вдосталь безумовних.

Щоб певним бути, з іншими не раз
Тебе порівнював: котра миліша?
Вже сумніву позбувся: й без прикрас –
Клянусь! – з поміж усіх ти найгарніша.

Не шкіри темний колір твій, повір,
А вчинки чорні плодять наговір.

132

Люблю я очі, що прощення просять
За муки, що ти серцем завдала,
Й цей колір чорний, мов жалобу, носять
За тим усім, що дать мені могла.

Не оживляє сірі щоки сходу
Так промінь сонця на досвітнім тлі,
Зоря не осяває з небозводу
Так захід згаслий в вечоровій млі,

Як смуток цих очей твоє обличчя.
О, якби й серце ти вдягнуть могла
В цей траур, я забув би і про відчай,
Й про тугу, що, мов камінь, налягла.

Я б присягнувсь, що врода чорна теж,
Й потворне все, що випада з цих меж.

133

Я проклинаю серце, що завдало
Сердечних ран і другу, і мені –
Мене одного мучить тобі мало,
Вже й друг найліпший теж у цім вогні.

О, ти безжальна; ненаситне око
Твоє взялось потроїть муки ті:
Його, себе й тебе позбувсь жорстоко;
Я тричі втрьох розп'ятий на хресті.

Моє вже серце хай в твоїй в'язниці,
Але хоч серце друга пожалій;
Дай на поруки, визволь із темниці,
Хоч бути вартовим при нім звелій.

В твоїй в'язниці я, тож віддаю
Й те найдорожче, що в собі таю.

134

Отож він твій – і в цім вина моя;
Я у твого свавілля теж в закладі,
Щоб визволить того, хто другим я
Моїм вже став, та не в моїй це владі.

Не хочеш ти, та прагне й сам в твоїм
Полоні і надалі залишатись,
Бо поручився підписом своїм
За мене він, щоб боржником вважатись.

Лихварко зла, яке ненаситиме
У тебе серце: взять за борг красу!
Тепер і він той хрест важкий нестиме
З вини моєї, що і я несу.

Крім мене, і його ти маєш теж:
Він борг сплатив, а я не вільний все ж.

135

Між всіх бажань твоїх хай буде й Віль,*
Бо іменем своїм «бажання» значу;
Молю тебе: щоб зменшити мій біль,
До всіх бажань візьми й мене в додачу.

Невже притулку так і не знайти
В твоїй всесильній для моєї волі?
У свій Едем невільницю впусти,
Де затишок знаходять навіть кволі.

---

* *Сонети 135 і 136 побудовані на грі слів. Скорочене ім'я поета від "William" – "Will", а слово "will" в перекладі з англійської означає «воля, бажання»*

Як океан у повноводдя хвиль
Дощі приймає, в спеку марить ними,
В твої бажання хай ввіллється й Віль,
Нехай вони зіллються із моїми.

О, змилуйсь! Не жени мене звідтіль!
Бажання всі з'єднай в одному: Віль!

136

Коли душа твоя мою минає,
Ти поясни душі сліпій: я – Віль,
А волі все дозволено, хай знає,
Хоч не любов ще це, лиш тихий біль.

Хай Віль поповнить пристрастей скарбницю;
О, хоч скраєчку приголуб в собі:
Ніхто й не запримітить одиницю
У неозорій воль твоїх юрбі.

І в цій юрбі для інших хай незримим
Останусь я, та хочу буть одним
Для тебе лиш, тобою лиш любимим
Сьогодні – й вічно залишатись ним.

Всі волі злить в одну – візьми за ціль,
Тоді й мене полюбиш, бо я – Віль.

137

Сліпа любове, що зробила ти
Моїм очам: вже й зримого не бачать;
Краси не відрізнять від красоти,
Що краще й гірше – навпаки тлумачать.

Якщо вже зір все здатен спотворить:
Що в бухті став на якір, не в калюжі –
Чого ж мене так прагнеш підкорить
Й від серця вимагаєш теж ілюзій.

Як серцю стать галявина могла
За Всесвіту неміряні простори?
Як сяйвом для очей здалась імла
І за взірець краси – лице потвори?

Очам і серцю віри більш нема:
Їх пристрасть спотворила, мов чума.

138

Коли клянешся пристрасно і з блиском,
Вдаю, що вірю, бачачи брехню,
Стать мріючи в очах твоїх хлопчиськом,
Що за врожай приймає і стерню.

І, тішачись, що юним їй здаюся,
Хоч молодість змарнована давно,
Я лестощам повірить не боюся,
В цій грі лукавств я з нею заодно.

Для чого ж їй в неправді признаватись,
Й мені навіщо визнавать свій вік,
Якщо в любові головне – здаватись,
Й закохані рокам втрачають лік.

Брехні й лукавства поміж нас туман,
Та нам обом солодкий цей обман.

139

О, полюбить не змушуй мене, мила,
Твою несправедливість і обман,
Вже хай воює проти сили сила,
А лестю не нанось сердечних ран.

Скажи, що вже не любиш, та від мене
При зустрічі свій погляд не ховай;
Одним цим здатна вибить із стремена,
То хоч лукавством мук не завдавай.

У серці щем терпіть немає мочі,
Мій лютий ворог – ніжний погляд твій.
Мене жаліючи, відводиш очі,
Хоч раниш інших стрілами з-під вій.

О, не жалій! Хай око не мигне:
Вбий поглядом, від мук звільни мене.

140

Така ж будь мудра, як була жорстока,
Зневагою мене більш не карай,
Бо відчаю ріка моя глибока,
Відлившись в слово, вихлюпне за край.

І хоч не любиш, та введи в оману,
Ран не ятри своїм безжальним «ні»;
Від лікаря не правди, а обману
Так хворий жде, що доживає дні.

Презирством не доводь до божевілля,
В шаленстві ж свій язик вже не спиню;
А світ, де торжествують зло й свавілля,
Підхопить радо будь-яку брехню.

Ти ж перед натовпом себе не гудь:
В душі – лукав, а з виду – щира будь.

141

Признаюся: мій зір тебе не любить,
Він тисячі в тобі вбачає вад;
А серце, воно всю тебе голубить,
Не дослухаючись очей порад.

Ні доторк рук, ні гнучкість твого стану
Не тішать око, голос твій для вух
Не милозвучний, не введуть в оману,
Хоч злий в апофеоз зір, дотик, слух.

Не здатні серце навісне одне
Ні розум мій, ні п’ять його чуттів
Від чар звільнити, визволить мене
З твого полону, як би не хотів.

Одну відраду маю все ж звідціль:
Що ти – мій гріх і плата за мій біль.

142

Любов – мій гріх. Ти справедливо ним
Обурена, хоч грішна теж в любові.
Та порівняй свої гріхи з моїм,
І знайдеш ти в моїм заслуги нові.

Якщо й грішив, то все ж не ці вуста
Кидати мають докір і поради –
Зневажена давно їх чистота
Словами лестощів, лукавства, зради.

Хай я люблю тебе, ще когось – ти,
За ним лиш сохнеш, я ж тебе лелію;
Дай в серці сходам жалості зійти,
То пожаліє й він, як я жалію; –

Бо співчуття не маючи в собі,
Від когось ждать не варт його й тобі.

143

Ось глянь, як хоче курицю впіймати,
Що ненароком в шкоду забрела,
Дитя зсадивши з рук, дбайлива мати,
Й жене її, забувши всі діла.

Плачем дитя її увагу хоче
До себе від втікачки навернуть;
Та ж вислизає з рук, крильми тріпоче –
А на дитину ніколи й зирнуть.

Так мчиш від мене й ти за чимсь летючим,
Я ж – мов дитя, якому світ не люб;
Якщо впіймаєш, то мене не муч їм:
Вернись – молю; мов ненька, приголуб.

Благатиму, щоб знов твоїм став Віль;
Скоріш вертайсь, вгамуй мій плач і біль.

144

Любові дві для втіхи і відчаю,
Два ангели живуть в душі моїй:
Юнак білявий – світло в нім вбачаю,
Чорнява жінка – темний ангел мій.

Мій демон прагне скинуть мене в пекло
І розлучить із ангелом моїм,
Із світлом тьма змагається запекло,
Щоб перевтіливсь в біса херувим.

Від святості його чи щось осталось,
Не знаю, та вони вже заодно;
Здружились так обоє, що, здавалось,
Вже кожний в пеклі іншого давно.

І знать тоді лиш буду: так чи ні,
Як демон ангела верне мені.

145

«Ненавиджу» – зірвалось слово
Із губ тих, за якими чах
Дні й ночі, та спинив раптово
Її відчай в моїх очах.

І, щоб не ранити сильніше,
Вона притримала язик,
Що похвалу шептав раніше,
Чи докір, вже до чого звик.

«Ненавиджу» – й кінець змінила,
Мов день зайнявсь, що ніч зборов;
Так вдосвіта нечиста сила
Тіка до пекла стрімголов.

«Ненавиджу»– та щоб не згас
Знов день цей, додала: «не вас».

146

Душе, ти в плоті мешкаєш гріховній.
Бунтуючи і прагнучи до змін,
Чого ж у злиднях і нужді духовній
Ти тратишся на пишний розпис стін?

Чи ж варто весь спускати заощадок
Й, хоч наймане, житло оздобить все ж,
Що скоро й так черві відійде в спадок;
Тлін знищить все, і тіло твоє теж.

Живи ж, душе! Щоб сумніви не жерли,
Взамін утрат нові скарби здобудь;
І з сміття теж вчись добувати перли;
В собі багата, а не зовні, будь.

Здолай і смерть, що прибирає всіх;
Ти ж вічно жити будеш для утіх!

147

Любов – гарячка, й вимага вона
Того, що лиш поглиблює недугу,
Отрути знов тієї, що одна,
Та лиш на мить, тамує біль і тугу.

Хоч лікар – розум – лікував любов
Мою, та марні всі його старання.
Мене залишив він, й бунтує кров,
Заснуть навік – надія вже остання.

Раніше в ліки вірив, зараз – ні,
Душа ні в чому спокою не має,
Слова й думки змішалися в мені,
Я божевільний, розум мій дрімає; –

Бо ту вважав за найсвітлішу річ,
Що зла, мов пекло, чорна, наче ніч.

148

О, як любов мій викривила зір,
Він і уявне дійсністю вважає,
Чи розум згас й очам наперекір
Сприймати все по-іншому бажає.

Якщо я вірить зору ладен знов –
Чом не підтримає мене в цім жодний?
А якщо ні – тоді, мабуть, любов
Його спотворює: я з цим вже згодний.

О, так! Любовним поглядам не вір,
Очам в коханні заважають сльози.
Що ж дивного, що обманувсь мій зір?–
І сонце сліпне, як бушують грози.

Любов лукава: сльози шле, не сміх,
Щоб не розгледів твій за ними гріх.

149

Що не люблю, картаєш. О, жорстока!
Ти пригадай, в незгодах як тебе
Оберігав, немов зіницю ока,
Мій деспоте, як не жалів себе.

Чи з ворогом твоїм я був у змові?
Любив когось, що зневажала ти?
Чи не шукав собі докори нові,
Щоб до заслуг і гнів твій віднести?

Якої б тут гордині встояв спротив,
Щоб зневажать тебе за розпач свій,
Якщо й твій гріх миліший за чесноти,
Й наказ для мене – кожен погляд твій?

Ненавидь! Злись! Мені вже все одно:
Ти любиш зрячих, я ж осліп давно.

150

О, звідки ти черпаєш стільки сили
В сердець змаганні вигравать борню,
Щоб зору любе я вважав немилим
І присягавсь, що світло шкодить дню?

Ну, звідки така вправність в серцезнавстві?–
Як їй не личить безсердечність справ.
Таке могуття у твоїм лукавстві,
Що все в тобі, й найгірше, покохав.

Хто вчив тебе любов'ю надолужить,
Що вчинками ти б нанівець звела?
Як те люблю, що інший хтось паплюжить –
Хай з уст твоїх хоч не зліта хула.

Якщо любов так збуджує твій гріх –
Люби й мене, не позбавляй утіх.

151

Любов ще юна, щоб сумління муки
Їй відати, хоч то – її плоди.
Мені грішить ти не давай спонуки,
Бо і своїх вад явиш цим сліди.

Тобою зраджений, на відкуп плоті
Все віддаю, що у душі бринить;
Й не золоту – дешевій позолоті
Вона радіє, й шал цей не спинить.

Твоє ім'я вже сповнює жагою;
Царице, я б вже тим гордитись міг,
Що дозволяла буть своїм слугою,
Стать поруч себе, впасти біля ніг.

Знімає навіть докори сумління
Любов, що знає злети і падіння.

152

Я клявсь любить тебе й не стримав слова,
Ти ж два зламала в присягань борні:
Подружня вірність зраджена і нова
Любов, в якій ти так клялась мені.

Що в двох винить, коли прийшлось самому
Клятвопорушником буть двадцять раз?
Тобою клявсь, й твоя вина у тому,
Що все звелось лиш до порожніх фраз;

Бо я божився: нема душі і тіла
Понад твої, в чеснотах присягавсь,
Ставав сліпцем, щоб ти одна світила,
Очам велів, щоб зір мій помилявсь.

Я клявсь, що ти невинна і свята:
О, як брехнею оскверняв уста!

153

Амур лиш задрімав, як ухопила
Проворна німфа факел з його рук
І у воді холодній загасила
Вогонь, що завдавав сердечних мук.

Від полум’я любовного взяла
Вода таку цілющу й дивну силу,
Що багатьох на ноги підвела,
Хто вже прощавсь, збираючись в могилу.

Він і мене тим факелом торкнувсь,
Від подруги очей знов запаливши;
І в серці враз любовний щем проснувсь.
Купавсь там теж, хоч туги й не згасивши.

Вода і жодна із земних речей
Не зцілять – лиш вогонь її очей.

154

Божок кохання якось задрімав,
Поклавши поруч смолоскип любовний.
Гурт німф веселий мимо пробігав,
Їх не торкавсь ще пломінь цей гріховний.

Одна з них, найцнотливіша, вогонь,
Що смертним стільки мук завдав сердечних,
Вхопила й кинула в струмок його,
Щоб цим спокус уникнуть небезпечних.

З тих пір вода, що смолоскип згасила,
Завжди гаряча, навіть хай зима:
Від всіх недуг її цілюща сила;
І я там лікувавсь, та все дарма.

Любов нагріла воду, мов вулкан, –
Саму ж не остудив би й океан.